

הַלְבוּת תַּעֲנִית סִימָן תַּקְעָה

ביאורים ומוספים

סִימָן תַּקְעָה

דִּין נֹדֵר בְּעֵת צָרָה

[משנ"ב ס"ק א]

לֵב בִּית־דִּין מְנַהֵג עֲלֵיהֶן.⁽¹⁾

(1) ומתבאר מדברי המגיד משנה (פ"א מהל' תענית ה"ז), שהוא מקור סברא זו) שהכונה היא שכאשר קבעו בית דין את התענית דעתם היתה שהוא בתנאי זה, מה שאין כן יחיד, שאף אם היה ברעתו הרי דברים שבלב אינם דברים.

[משנ"ב ס"ק ב]

או מ"ת.⁽²⁾

(2) ואם נתרפא החולה שעברו הוא נדר ומחמת חולשה קשה לנודר לקיים את נדרו להתענות. כתב בשו"ת מהר"ם שיק (א"ח ס"י רצ"א) שאף שאין להתיר נדר שנדר בשעת צרה אלא לצורך מצוה או לצורך גדול (כמבואר ברמ"א (י"ד ס"י רכ"ח סמ"ח)), מ"מ באופן כזה רשאי להתיר את נדרו על ידי חכם, כיון שתענית נחשבת מצוה רק אם יכול לצער את עצמו, אבל אם אינו יכול לסבול התענית אינה מצוה, אלא נקרא חוטא, ולכן נחשב שמתיר לדבר מצוה, ומימ צידד שיפדה את התענית בממון.

[משנ"ב ס"ק ד]

אם יִתְּנָה פְּלוּנִי אֶת־עֲנָהּ.⁽³⁾

(3) ותנאי זה, כתב הרמ"א (י"ד ס"י רכ"ט) שמועיל גם אם לא כפל את התנאי (שלא אמר וואם ימות לא אתענה), משום שבנדר הרי מועיל אומדן בוונת הנודר לפרש מה נכלל בנדרו ומה לא (כמבואר בשו"ע שם (ס"י ר"ח ס"א)).

[שעה"צ ס"ק ז]

לוֹטֵר הֵלַל אֶת־רַקְּוֹ.⁽⁴⁾

(4) רהיינו הלל הגדול, כמבואר בשו"ע לקמן (ס"י תקעה ס"א).

[שעה"צ ס"ק ח]

וְהָה שֶׁיָּךְ אֶף קִשְׁמָתוֹ.⁽⁵⁾

(5) אכן אם נדרו הציבור צדקה והחולה הבריא, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שאף לטעמו של המגיד משנה צריכים ליתן הצדקה שנדרה.

[משנ"ב ס"ק ו]

דָּעַר תְּצוֹת זְמַן סְעוּדָה הִיא עֲדוּנָה.⁽⁶⁾

(6) ולענין זמן קביעות סעודה לתלמיד חכם, כתב לעיל (ס"י קנ"ו ס"ק ד) שלבתחילה יקבענה בתחילת השעה השישית.

סִימָן תַּקְעָה

חֲנֻכָּה וּפְרוּרִים וְיָמִים שְׁאִין אוֹמְרִים בָּהֶם תְּחַנְּתָה, שְׁנִפְקָשׁוּ בְּתוֹךְ יָמֵי נֹדְרֵי תַּעֲנִית

[משנ"ב ס"ק א]

חַל גְּזַרְתֶּם בְּדִיעֲבָדוֹ.⁽¹⁾

(1) ואם לא עלה בדעתם שבהמשך הימים יפגע בהם אחר מהימים

האלו, כתב לקמן (ס"י תקעב ס"ק ד) שיש אומרים שגם אם התחילו להתענות מפסיקים בימים אלו, אמנם לעיל (ס"י תיח ס"ק ד) כתב שמתענים בהם, וביאר בשעה"צ שם (ס"ק ה) שכן משמע בר"טב"א ובטור.

[משנ"ב ס"ק ב]

חַל קָלֵל עַל יוֹם זָהָה וְכוּ', בְּמִשְׁקָה בְּרוּךְהָ סְעִיף־קָטָן וְ מַה שֶּׁקָּטְבוּ שָׁמַיִם.⁽²⁾

(2) ואף שקבלתו לא חלה, דעת הגר"מ פיינשטיין (מתנדי ישורון פ"ד הע' 65, מובא בשמעתתא דמשה עמ' תמד) שטוב שלא יאכל באותו יום בשר ויין.

ולענין פורים קטן, השו"ע באן נוכן לעיל (ס"י תיח ס"ב) לא הזכיר אם דינו כפורים, אמנם במשנ"ב לקמן (ס"י תרצ"ו ס"ק ג) לגבי מי שנדר בסתם להתענות שני וחמישי בכל השנה, כתב שאם אירע שפורים קטן חל בשני או בחמישי אינו מתענה בו, כיון שדעתו היתה לבד מפורים קטן (והניח השונה הלכות (ס"א) בצ"ע).

(3) שכתב שם לגבי החיוב לפרוע תענית, שדוקא אם היתה קבלתו על ימים מסוימים (כגון שני וחמישי של כל השנה) ואירע בהם יום האסור בתענית, לא חלה קבלתו ואין צריך לפרוע יום אחר תחתיו, אבל אם קיבל עליו בסתם כך וכך ימים להתענות, צריך לדלג על אותו יום ולהשלים לאחר מכן, שהרי לא היתה קבלתו על יום מסוים.

[משנ"ב ס"ק ג]

בְּלִשׁוֹן הָרִי עֲלֵי.⁽⁴⁾

(4) ולענין מי שקיבל על עצמו שלא לאכול בשר משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, כתב לעיל (ס"י תקנ"א ס"ק נ"ט) שמותר לו לאכול בשר בשבתות (ובסעודת מצוה) משום שדעתו כפי המנהג ואין דעתו על שבת, ומימ אם אמר בפירוש בלשון נדר 'הרי עלי שלא לאכול בשר משבעה עשר בתמוז', יש מחמירים שאסור לאכול.

[משנ"ב ס"ק ד]

וְעֵינִי בְּפִרְי־קִנְדִּים.⁽⁵⁾ וְעֵינִי בְּלוֹהֵי־דָעָה סִימָן רו סְעִיף ה"ה.⁽⁶⁾

(5) שהקשה (א"א ס"ק ב) על דברי המג"א, שאף שאינו נחשב נדר מימ הרי זה כשבועה, ואף על פי שאין שבועה חלה לבטל מצוה, מימ שבועה ביכולת חלה לבטל מצוה (ראה שו"ע לעיל (ס"י תיח ס"ד)), ואם כן מי שנדר להתענות שני וחמישי כל ימות השנה צריכה השבועה לחול גם על ראש חודש מדין יכולת, ויצטרך להתירו.

(6) שכתב השו"ע שם, שהנודר שלא יאכל עם פלוני או שיאכל עמו, אין זה לשון נדר ואפילו לא יד לנדר, אם לא שנדר לעשות מצוה, והוסיף, שבזמנינו כיון שרגילים לידור בלשון זה, אין להקל וצריך התרה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, עוד כתב, שיש מי שאומר שנדר שאמרו בלשון שבועה, חל מדין יד לנדר.

[שעה"צ ס"ק ג]

וְעֵינִי בְּפִרְי־קִנְדִּים.⁽⁷⁾

(7) שכתב (א"א ס"ק ג) שאפילו שמחמת נדרו חייב היה להתענות, מימ עליו להתענות תחת זה יום אחר, כיון המתענה תענית חלום בשבת או ביום טוב.

מז באר הגולה

הלכות תענית סימן תקכ"ט

תקסט דין נודר בעת צרה, ובו ב' סעיפים:

א (א) איחיד המתענה על צרה ועברה, או על חולה ונתרפא (ב) או מת, (ג) צריך (ד) להשלים (ה) כל התענית שקבל עליו, באכל צבור שמתענין על שום דבר (ו) (ז) ונענו (ח) לקדם תצות, לא לשלמו. ואם תלמידי חכמים ורב צבור רוצים להשלים, אין תיחיד רשאי להפריש עצמו מהם: **ב** התיחיד שמתענה על צרה (ז) ונודע שקדם קבלת התענית כבר עברה, אינו צריך להשלים: הגה והוא הדין לצבור ששמעו (ח) אחר (ג) תצות שקבלו התענית בטעות, (ט) אין צריכין (ד) להשלים (תחיד סימן רפ):

תקע הנקה ופורים וימים שאין אומרים בהם תנחה,

שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית, ובו ג' סעיפים:

א (א) איחיד שקבל עליו תענית כף נכף וימים וארבעה בהם שפתות וימים טובים או ראש חדש הנקה ופורים או ערב יום הכיפורים, אם קבלו בלשון (ב) קבלת תענית בעלמא (ג) אינו צריך התנה, ואם קבלו (ג) בלשון (ד) 'הרי עלי' (ה) שהוא לשון נדר, (ו) (ז) צריך התרת חכם. ויפתח בחרטה, שיאמר לו

א צדקה יציל

בסימן תית סעיף ג

לענין ראש החדש וכן

שם ובירור הדעה

בסימן רטו סעיף ב

שערי תשובה

שאף אם ישב בא"י ונפשו אומה להשאט על קברי העדיקים בח"ל או ישב בירושלים ורוצה ללכת על קברי העדיקים שא"י שרי לילה אדקאם לקור, ע"ש:

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

משנה ברורה

א (א) יחיד המתענה וכו'. החלוק בין צבור לתמיד, (ב) דצבור לב בית דין מתנה צליקין, (ג) וגם דאין מטריחין על הצבור, אכל בתיחיד פנין שלא התנה פירוש שאם תעבר הצרה לא יתענה, מן הדין להשלים פני קבלתו: (ד) או מת, והוא הדין לענין מי שהתענה על צרה שמתעבר ממנו, שנתחייב מקצתו ליתן ענין, ונתעורר לקיים: (ה) צריך להשלים וכו'. דכיון שקבל עליו תענית סתם ולא התנה, (ג) אמרינן דבעתה היה אקבלה זו, מתוך שקבל עליו תענית תהיה מקבל תפלתו שיהפיל על החולה ועל הצרה: (ד) כל התעניות שקבל וכו'. הנינו לאו דוקא אותו יום משום שהתחיל להתענות, אלא אפילו אם קבל על עצמו (ה) פנה תעניתים בשביל אותו דבר מחייב להשלים, (ו) וכן שארי נדרי צדקה שקבל עליו בשביל שיתנה פלוני, אף אם מת צריך לקיים, וענין בירור הדעה סימן רכ סעיף טו בהג"ה, דדוקא בשלא נדר בלשון הנאה, אכל אם אמר אם יתנה פלוני אהענה, או אמן פה נכף לצדקה, ומת, אינו מחייב להתענות ולתן: (ז) ונענו, משמע (ו) לכאורה דדוקא מעט, אכל בהתענה בשביל חולה שיתרפא ומת, (ח) אפילו צבור חייבין להשלים אף שמת קדם תצות, (ט) ויש מקלין בצבור אף כבי האי גונא: (י) קדם תצות, דצדק לא התחיל התענית, (יא) דער תצות ומן סעודה היא עדיין, מה שאין פן לאחר תצות: (ב) ונודע שקדם קבלת התענית, דנמצא שהיתה תקבלה בטעות, אכל אם עברה אחר קבלת התענית, אף שלא התחיל

באר היטב

(א) להשלים. טעם חלוק בין צבור לתמיד. דצבור כי גזרו תענית לבם מתנה עליהם כדף, אכל תיחיד דכריס שכלבו אינם דכריס: (ב) ונענו. משמע דוקא שצננו אז א"צ להשלים, שצריכים להודות בנפש שבעה וכדו מלאה, אכל כשמת צריכין להשלים כתיחיד. אכל לבושו ומ"א דעתם דאף כשמת אין צבור להתחייב, אם לא שפיר התיחיד ורב צבור להתחייב, אם לא שפיר התיחיד ורב צבור להתחייב: (ג) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ד) קבלתו. דהני שקבלו במתנה, עי' סימן תקסב ותקסג. מי שנדר להתענות ד' ימים, דעוסי' תולס בחוכם תולס בלשנת הוצרף למיחב תענית לתעניתו, נספסק בהלק"ט ח"ב סימן רנא אם עולה לו מן המען, ועי' מ"ש לעיל בסימן רפח, ועי' סימן תקס"ב כ"כ כ"כ מ"ש: (ג) הרי. פ"י שאמר הרי עלי אכילת יום פלתי קולם, אכל אם אמר הריני נודר להתענות יום א' לא מקרי נדר, ולכן נהגו שמי שאמר הריני נודר להתענות ב' ימי כל ימות השנה א"צ להתענות ב' ימי א"צ התנה, כ"א. וענין פ"י סימן רטו: (ג) צריך, ואם לא

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

א (א) יחיד המתענה וכו'. החלוק בין צבור לתמיד, (ב) דצבור לב בית דין מתנה צליקין, (ג) וגם דאין מטריחין על הצבור, אכל בתיחיד פנין שלא התנה פירוש שאם תעבר הצרה לא יתענה, מן הדין להשלים פני קבלתו: (ד) או מת, והוא הדין לענין מי שהתענה על צרה שמתעבר ממנו, שנתחייב מקצתו ליתן ענין, ונתעורר לקיים: (ה) צריך להשלים וכו'. דכיון שקבל עליו תענית סתם ולא התנה, (ג) אמרינן דבעתה היה אקבלה זו, מתוך שקבל עליו תענית תהיה מקבל תפלתו שיהפיל על החולה ועל הצרה: (ד) כל התעניות שקבל וכו'. הנינו לאו דוקא אותו יום משום שהתחיל להתענות, אלא אפילו אם קבל על עצמו (ה) פנה תעניתים בשביל אותו דבר מחייב להשלים, (ו) וכן שארי נדרי צדקה שקבל עליו בשביל שיתנה פלוני, אף אם מת צריך לקיים, וענין בירור הדעה סימן רכ סעיף טו בהג"ה, דדוקא בשלא נדר בלשון הנאה, אכל אם אמר אם יתנה פלוני אהענה, או אמן פה נכף לצדקה, ומת, אינו מחייב להתענות ולתן: (ז) ונענו, משמע (ו) לכאורה דדוקא מעט, אכל בהתענה בשביל חולה שיתרפא ומת, (ח) אפילו צבור חייבין להשלים אף שמת קדם תצות, (ט) ויש מקלין בצבור אף כבי האי גונא: (י) קדם תצות, דצדק לא התחיל התענית, (יא) דער תצות ומן סעודה היא עדיין, מה שאין פן לאחר תצות: (ב) ונודע שקדם קבלת התענית, דנמצא שהיתה תקבלה בטעות, אכל אם עברה אחר קבלת התענית, אף שלא התחיל

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

הוא אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (א) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות: (ב) הוצות, ד"ל אפילו אחר תצות, וכ"ש קדם תצות:

שער הציון

(א) הרב המגיד: (ב) ר"ן ורי"ק א"א בשם הרמב"ן. וענין עד טעם ברא"ש, והעסקנו לקמה: (ג) רא"ש: (ד) כן משמע ברא"ש וטור, וכן כהב הר"ן: (ה) פוסקים: (ו) סבתי 'לקארוח', משום דעת הש"ס הוא דלא פגמין אברהם פנה, אלא דכנתה שלתן צדקה אפילו בענין וכל שפן בשפת דאין צריך להשלים ופמ"ג: (ז) הנינו לטעם ברא"ש בשם דצריכין הצבור לומר תלל אחר כך, בנפש עובשה ובחוף שמחה לפיכך תקלו להם שיאכלו, מה שאין פן במת [מ"א]: (ח) הנינו לטעם הר"ן והרב הטגיד משום דאין מטריחין על הצבור או משום דלב בית דין מתנה, וזה שפך אף בקמ"ט [מ"א וז"ל, וכ"כ מלבדו]. והנה פגמין אברהם מצדו להודות להקל על הבלבט, ובספר גמרא שולחם מפסק פנה ודעתו להתחייב פנה אף אין ראיותיו מקריחות, וכן מסבא יש מקום לדון האולי עד כאן לא אמרינן לב בית דין מתנין אלא לטענה דשקמה היא להם ואין כאן תענית, מה שאין פן בשפת שלא נענו כלל: (ט) נש"י: (י) אהרונים: (יא) אחרונים: (ב) מגן אברהם: (ג) וקמ"ט נ"ב, והוא הוסיף עוד, דאפילו אם אמר הרי עלי להתענות, נסיבן לא הרי נדר, ולענין דצדקה צריך עיין פנה, ואין כאן מקום להצדקה: (ד) מגן אברהם. וענין פריי"ק דברים: (ז) ונענו, משמע ברא"ש וטור, וכן כהב הר"ן: (ח) פוסקים: (ט) סבתי 'לקארוח', משום דעת הש"ס הוא דלא פגמין אברהם פנה, אלא דכנתה שלתן צדקה אפילו בענין וכל שפן בשפת דאין צריך להשלים ופמ"ג: (י) הנינו לטעם ברא"ש בשם דצריכין הצבור לומר תלל אחר כך, בנפש עובשה ובחוף שמחה לפיכך תקלו להם שיאכלו, מה שאין פן במת [מ"א]: (יא) הנינו לטעם הר"ן והרב הטגיד משום דאין מטריחין על הצבור או משום דלב בית דין מתנה, וזה שפך אף בקמ"ט [מ"א וז"ל, וכ"כ מלבדו]. והנה פגמין אברהם מצדו להודות להקל על הבלבט, ובספר גמרא שולחם מפסק פנה ודעתו להתחייב פנה אף אין ראיותיו מקריחות, וכן מסבא יש מקום לדון האולי עד כאן לא אמרינן לב בית דין מתנין אלא לטענה דשקמה היא להם ואין כאן תענית, מה שאין פן בשפת שלא נענו כלל: (ט) נש"י: (י) אהרונים: (יא) אחרונים: (ב) מגן אברהם: (ג) וקמ"ט נ"ב, והוא הוסיף עוד, דאפילו אם אמר הרי עלי להתענות, נסיבן לא הרי נדר, ולענין דצדקה צריך עיין פנה, ואין כאן מקום להצדקה: (ד) מגן אברהם. וענין פריי"ק דברים: (ז) ונענו, משמע ברא"ש וטור, וכן כהב הר"ן:

הלכות תענית סימן תקע תקעא

אלו שמת' אל לבך שיארעו בהם אלו הנמים לא היית נודר, ומתיר לו. * ולהרמב"ם, משקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וימים טובים או ערביי-הכפורים או ראש-החדש, חייב לצום בהם אם לא נתירו לו; אכל אם פגעו בו חגגה ופורים, נדרו בטל ולא יצום בהם. מפיני שהם מדרגתם וצריכים חזקה. הגה והפנהג פסקא הראשונה. מי שנדר להתענות סף ימים ואמר 'חייץ מיום-ט"ו', אין חגגה (ז) ופורים בכלל; ואם אמר שנעמו הנה עליהם, (ז) הילכים אחריו (תשובת הרשב"א סימן תי"ט); אכל (ז) ערביי-הכפורים בכלל, (ט) וזכ"י (ו) נהוג, ודלא כמו שפסק ביוה"נדעה (י) סימן רטו סעיף ב: **ב** בהנודר להתענות בשבת יום-טוב וערביי-הכפורים ויחגגה ופורים, (יא) דינו שנה לנודר להתענות כה נדר וכה ימים וארעו בהם ימים הללו, אם הוציאו בלשון נדר דינו במקבל עליו בלשון נדר, ואם הוציאו בלשון קבלת תענית בעלמא דינו במקבל בלשון קבלת תענית: **ג** יאם נשבע להתענות כה נדר וכה ימים וארעו בהם ימים הללו, השבועה חלה עליהם (יב) מטעם אסור כולל, אכל אם נשבע להתענות בשבת או פיוס-טוב כפרוש, לא חלה עליו שבועה, דאין שבועה חלה על דבר-מצוה, אלא לוקה על שנשבע לשוא ואוכל. ואם נשבע להתענות בהנחה ופורים, חלה שבועה עליו כיון שאינו אלא מדרבנן (והש' להמיר שבועתו ואינו מתענה). ונראה לי (יג) דהוא הדין לראש-החדש (י) וערביי-הכפורים שאינם אלא מדרבנן, אלא שמדברי הרמב"ם נראה (יד) שהם של תורה:

בגמ' ה' שם, וצ"ע שם
בגמ' ה' שם, וצ"ע שם

תקעא מי הם החוטאים לישב בתענית, וכו' ג' סעיפים:

א *היושב בתענית, אם יכול לסבל התענית (א) נקרא קדוש, ינאם לאו, כגון שאינו בריא וחסר, (ב) נקרא חוטא: **ב** (ג) (ג) *תלמיד חכם (ד) אינו רשאי לישב בתענית מפני שקמעט בקלאכת

א אוקוסטא דנקרא
תענית י"א אלא
דכ"י אלא ב' שם
אלפא דשמיאל
ב' מימא ח"כ ששת
שם

באר היטב

על הצנות והלמד יותר ממה שכתבנו גיל. וכתבו ספרי המוסר דקאמצע אכילה בעוד שהוא מתאנה לאכל יקשר ידו ספנה וזה נחשב לו לסגוף גדול. ודע, שקל המעשים שאדם עושה והורה שילמד בעודו נשע בעויה מוסרי בת בקלות, עד שחונך בהשוכה מוציא מתקלפת. מי שנופל לו הפלין יתענה באותו היום, ואם נשפת לכתור, וברצונה א"ע, ואם נפלו התפלין עם הכיס יפן פרוטה לצדקה, כנה"ג. קטב ס"ח סימן תרנג: בפענית לא יאכל כהשפעה שרש שקורין לאקרי"ז וכן כ"י יב"ט כ"ב, דכשפולצ' חק בולע המתקנות: ובסמ"ח כתב: לכה לוקה צריך להתענות: (ג) ת"ח. גיל

התירו צריך להתענות לכ"ע, וז"ל דצריך למיטב תענית למעניתו כמ"ש בסימן תקסח ס"ח, מ"א: (ז) ופורים. שאין אלו הנמים נקראין י"ט, וז"ל ר"ח ר"ח, אכל הוה"מ מקרי י"ט, מ"א: (כ) ע"ה"כ. דנקרא י"ט. מס"מ וקתרי"ל: (י) נהוג. קאי אמ"ל דתקנהג כסבא ראשונה: (י) וז"ל. וז"ל מ"א כתב דע"כ ידאי מדאורייתא, ע"ש, וצ"ע הל"ט סימן כו:

(ב) חוטא. הינו באם שרועה להתענות דרך פרישות, אכל אם ידוע לו שחטא חייב להתענות, אפלו ח"ח חייב להתענות, כ"ח בשם ראשית הקטה, ומיהו בחלכות י"ב כתב דח"ח שחורו אמנתו א"ע לסוף צעמו כ"כ

באר הגולה

* ולהרמב"ם משקבל עליו בלשון נדר וכו'. דין זה הוא גם לדעה ראשונה, והנפקא-מנה הוא רק באם פגע בו חגגה ופורים [א"ר ופשוט]:

* תלמוד חכם וכו'. עין במשנה ברוחה. וראיתי להגמתיק פה מה שכתב הש"ל"ה בשם ספר חרדים וזה לשונו. שמקא בחוף ספרי המקבל האלקי חסידא קדישא רוב רבני יצחק לוריא אשכחי ז"ל בספר אחד פתיבתו: כל מה שמקצא כסגופים כ"י לא נפדו אלא למי שאין עמלו בחוזה, אכל מי שתורתו אמתו יודע דעת ורצת ה' לא תכלש ולא יתפשל מלמודו, אף יום אחד כון השבוע יתחמק מפני-אדם והחבור בני לבין קונו ותקשר סתמחו בו קאלו קבר עומד לפתו דיום סדון, וידבר לאל ותכרה פאשר ידבר העבר אל רבו וכן אל אכיו. והעתימו זה

משנה ברורה

אלו, וכפ"ל בסימן תקע סעיף ה). ובשפתיר לו, מטיילא התר על הנמים (8) יור"ד סימן רטו: (ו) ופורים. שאין אלו הנמים נקראין יום-טוב, (ד) והוא הדין לראש-החדש, אכל חל-המועד מקרי יום-טוב: (ז) הולכין אחריו. פרוש, ואין מחייב להתענות: (ח) ערביי-הכפורים בכלל. דבנדרים הילכין אחר לשון בנדרים, ובלשון בנדרים מקרי יום-טוב. ועין לקמן בסימן תרד במשנה ברורה סעיף קטן ב"ג: (ט) וזכ"י נהוג. רוצה לומר, (ס) כסבא הראשונה הנ"ל ולא ברעה הרמב"ם: (י) סימן רטו סעיף ד"ג. כן צריך לומר. ועין בש"ך שם מה שכתב בזה"ל: **ב** (יא) דינו שנה וכו'. רוצה לומר, דאף שפרט כפרוש אלו הנמים, מפל מקום אם הוציאו בלשון נדר חל, הנדר חל אף על דבר-מצוה, וכפ"ל: **ג** (יב) מטעם אסור כולל. שקבל בשבועתו גם ימים אחרים, ונראה להמיר שבועתו [אחרונים]: (יג) דהוא הדין לראש-החדש וכו'. פרוש, שמה שאסור להתענות בהם הוא דרבנן, ולכן חלה השבועה: (יד) שהם של תורה. ועין במגן-אברהם שפירש ערביי-הכפורים האסור להתענות בו הוא דאורייתא, אכל בראש-החדש הוא דרבנן, וכן דעת הגר"א בבאורו לראש-החדש הוא דרבנן:

א (א) נקרא קדוש. שמתוך כך מתקורין עונותיו בשביל שמתענה (וש"ח). ולא מירי (ב) בעונות הדיועים (8), המבאר ברוקח ובכתבי הגר"י כמה ימים צריך להתענות עליהם, דבנה צריך להתענות (ט) אפלו לא קצי לצעורי נפשה, אלא מירי כשמתענה משום תשובה) על עונות שאדם דש בעקבותיו: (ב) נקרא חוטא. על שמחליש בחוזה"ם, וכתבו ספרי המוסר, דאם באמצע אכילתו בעוד שהוא מתאנה לאכל מושך ידו מפנה, זה נחשב גם-כן לסגוף ומתפירים צונותיו. וראיתי כתוב בספר אחר, שבשארם רוצה להתענות תענית, טוב יותר שאקבל תענית מן הדבור משה שאקבל עליו מן האכילה, כי טמון לא יהיה לו נזק לא בגופו ולא בנשמתו ולא יתלש על-ידי זה, וכעין זה כתב הגר"א באגרותיו, שצריך האדם ליסר עצמו לא בתענית וסגופים כי אם ברצון פיו ובתאוותיו וזהו הקשורה וכו': **ב** (ג) תלמיד חכם וכו'. ומי שתורתו אמתו נקרא תלמיד-חכם לענין זה אף בזמן הזה [אחרונים]: (ד) אינו רשאי וכו'. הינו אפלו אם יכול לסבל התענית, שאינו מדיקו,

שער הציצית

(7) מגן-אברהם: (8) קנ"אברהם: (8) מגן-אברהם בשם הפ"ח: (9) ומפל מקום נוקא אם אין בנה חשש סנה. דאז בודאי אינו רשאי:

הלכות תענית סימן תקע תקעא

ביאורים ומוספים

הַיְדוּעִים (וכו', משום הַשׁוֹכְהָ) עַל עֲזוֹת שְׁאֵדָם דָּשׁ פְּצָקָיו.⁶¹
 (1) ובטעם הדבר שנקרא 'קדוש' הוסיף המהר"ל (נתיב התשובה פ"ז), שאין התענית צער כנגד תאות החטא שנטה אחריו, אלא כיון שנבדל מאכילה ושתיה הרי זה כמדרגת מלאך שאין לו גוף [וראה שם שהביא גם את דברי ריש לקיש בגמ' (תענית יא, ב) שנקרא חסיד, והטעמים לכך].

(2) ובליל תענית שמתענה משום תשובה, כתב הרמ"א (יו"ד סי' קפה סי"ד) שלא יאכל בשר ולא ישתה יין, וביאר המשניב לעיל (סי' שלד סי"ק עט) שהיינו בלילה שאחרי התענית, ובטעם הדבר כתב הפמ"ג שם (משב"ז סי"ק כ), שתענית היא במקום קרבן, ובקרבן הלילה הולך אחר היום.

(3) ומי שנבשל בעוונת אלו בשוגג או באונס, אף שכתב בשו"ת הרמ"א (סי' לו) שלגבי לא נאמרו סדרי התשובה שכתב הרוקח, שהם מיועדים למורדים ולפושעים, מ"מ כתב המשניב לעיל (סי' שלד סי"ק עת, ובשעה"צ שם סי"ק סה) בשם אחרונים, שגם מי שעבר בשוגג חייב להתענות. אפילו אם עבר בשוגג איסור דרבנן, וכל שכן מי שעבר בשאט נפש למלא תאוותו שצריך כפרה שלימה.

(4) והמתענה בלי לחזור בתשובה, כתב לעיל (סי' רכ סי"ק ו) לגבי תענית חלום, שאין התענית מועילה, כשם שקרבן אינו מועיל לכפר על הטא בלי תשובה.

(5) ולענין סדר התשובה הראוי בומנינו, ראה מה שהבאנו לעיל (סי' תקטח סי"ק לא).

ומי שהתחייב כמה תעניות משום שחילל שבת, כתב הרמ"א לעיל (סי' שלד סכ"ו) שרשאי לפדות כל תענית בייב פשיטין [שהם הי' מעות] לצדקה, ואם הוא עשיר, כתב המשניב שם (סי"ק פא) שיוסיף לפי עושרו, שהרי טעם הפדיון הוא משום שעקול צער הממון כנגד צער התענית. וראה עוד לעיל (סי' תקטח סי"ק כד).

[משניב סי"ק ב]

עַל שְׁפָתַי לִישׁ פְּחֻתִיּוֹת⁶² וכו', וּמִתְפַּרְסִים עֲיִנֹתַי⁶³.

(6) ומי שקיבל על עצמו תענית בנדר והוא הולך שיש בו סכנה שהיב לאכול, כתב הכף החיים (סי' תקטח סי"ק נח) בשם הרדב"ז שאם אין מי שיתיר לו את נדרו, לא יאכל בהרגלו אלא פחות פחות מכשיעור [כמו ביום הכיפורים], כדי שלא יעבור על נדרו שהוא איסור תורה, אלא אם כן הוא צריך לאכול בהרגלו משום פיקוח נפש.

ובטעם הדבר שהמהליש כחותיו נקרא 'חוטא', כתב המהר"ל (נתיב התשובה פ"ז) שחטא בכל מקום הוא ענין של היסרון, מלשון הכתוב (מלכים א א כא) 'יהייתי אני ובני שלמה הטאים', ויושב בתענית הרי מחסר נפשו, וכמו שהדורג עצמו הוא חוטא שמתחייב בנפשו, כך גם המענה את נפשו.

(7) והנהוג כן, כתב הרבינו יונה (יט"ד התשובה) שזוכר בכך אהבת הבורא יותר מהיושב בתענית פעם בשבוע, שהרי מניח מתאוותיו לכבוד הבורא בכל פעם שאוכל ושותה. ועוד במעלת המסלק ידו מאכילה ושתיה בשהוא תאב לכך ביותר, כתבו המגיד מישרם (אזהרות אות טז) והפלא יועץ (ערך תענית ד"ה היותו) שנהשב כאילו מקריב קרבן, ושולחנו הוא כמזבח לזבח עליו את היצר הרע.

[משניב סי"ק ה]

מִפְּלֵא הַתֵּר כֹּל הַיָּמִים⁶⁴.

(8) וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תיח סי"ק ח).

[משניב סי"ק ו]

אֶבֶל חַלְהֵמוּעַד מְקַרְי יוֹסֵטוֹב⁶⁵.

(9) ולענין אם חול המועד נקרא יום שמחה, והאם חיוב השמחה בו מדאורייתא או מדרבנן, ראה שעה"צ לקמן (סי' תקעב סי"ק ג), וכן לעיל (סי' תקל סי"ק ד).

[משניב סי"ק ז]

הוֹלְכִין אֶתְרִיּוֹ⁶⁶.

(10) ואף שקצת דוחק שיהיו חנוכה ופורים בכלל ימים אלו, שהרי בלשון בני אדם אינם מבוררים לקרחתם ימים טובים, כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תרצט, וראה ט"ז יו"ד סי' ריז סי"ק לח) שמי"מ נאמן לומר שרעתו היתה גם עליהם, כיון שאף בהם יש משום שמחה ועונג.

[משניב סי"ק ח]

וְעֵין לְקַמֵּן בְּסִימָן תֵּרֵד בְּמִשְׁנֵה בְּרוּךְ סְעִיף־קֶטֶן⁶⁷.

(11) שכתב שם, לענין מי שנדר שלא לאכול בשר חוץ מיום טוב, שמוותר לו לאכול בשר לא רק בסעודה המפסקת, אלא אף בסעודת שחרית, ומשום שכל הנדר הריהו נדר על דעת המנהג, והרי אנו רגילים לאכול בשר גם בשחרית של ערב יום כיפור.

אכן, לענין ליל ערב יום כיפור, כתב שם שאסור לו לאכול אז בשר, והוסיף, שאם לא נדר במפורש שלא לאכול בשר אלא נהג שלא לאכול בשר בימים שאמורים בהם תחנון, מותר לו כבר בלילה לאכול בשר, חוץ ממקומות שבהם מרבים בסליחות באשמורת של ערב יום כיפור, שכתב בשעה"צ שם (סי"ק יא) שבמקומות אלו אין לאכול בשר בלילה, שהרי אינם מחשיבים את הלילה ליום טוב.

[משניב סי"ק י]

סִימָן רְטוּ סְעִיף ד"ג⁶⁸ וכו', וְעֵין בְּשִׁיף שֵׁם מֵה שְׁפָתַי בְּנֵה⁶⁹.

(12) שלדעת הרמ"א יש סתירה בדעת השו"ע, משום שכאן כתב השו"ע בדעה ראשונה שלא כרעת הרמב"ם, ואילו שם (ביו"ד) כתב בסתם כרעת הרמב"ם.

(13) שכתב שם (סי"ק יא) שלדעתו אין סתירה ברברי השו"ע, שדוקא כשנדר לצום כל ימיו בימי ראשון וכדו עקרו חכמים את נדרו כדי לקיים את חנוכה או פורים שהם מדבריהם, שהרי אם לא כן לעולם יצטרך להתענות בחנוכה ונמצא עוקר את תקנתו, מה שאין כן אם נדר רק מספר מסוים של ימים, שאז רק פעם או פעמיים יצטרך להתענות בהם, וזה לא נחשב כאילו נעקרת תקנת חכמים.

סימן תקעא

מי הם החוטאים לישוב בתענית

[משניב סי"ק א]

נִקְרָא קְדוּשִׁי וכו', בְּשִׁבִיל שְׂמֻעָה⁷⁰ וכו', וְלֹא מְקַרְי בְּעֲזוֹת

